

UNITATEA ȘI CONTINUITATEA — CARACTERISTICI FUNDAMENTALE ALE ISTORIEI POPORULUI ROMÂN-

Coordonată fundamentală și permanentă a istoriei României, rezultat legic al evoluției societății românești, lupta pentru unitate și neam — afirmare a constituit idealul și năzuința multiseculară a poporului român. Ea a fost grefată pe temelia de granit a dezvoltării poporului român — popor plămădit unitar în vatră strămoșească a Daciei și care a locuit din totdeauna spațiul carpato-danubiano-pontic.

Lupta pentru unitate și independență caracterizează în general istoria popoarelor, dar la unele, în anumite împrejurări istorice, ea capătă forme mai accentuate; este neîndoielnic aceasta și cazul poporului român, care reprezintă, prin vechimea sa și a înaintașilor săi, prin permanență și continuitate, prin adversitățile pe care a trebuit să le înfrunte, una din entitățile etnice cele mai statornice pe plan european.

Din cele mai vechi timpuri, poporul român s-a dezvoltat într-o continuă confruntare cu piedici și greutăți de tot felul, cu nenumărate adversități și vicisitudini istorice. Valurile populațiilor migratoare, abătute secole întregi peste patria noastră, poziția de răscruce la interferența intereselor vitale ale celor mai mari imperii din Europa — otoman, habsburgic și țarist —, războaiele pustiitoare duse pe teritoriul țărilor române, distrugerile sau înstrăinarea a nenumărate valori materiale și spirituale, toate acestea, la care s-au adăugat, uneori, divizarea țărilor române între imperii ale timpului, au frânat considerabil progresul social-economic al poporului român. Dar, în pofida acestor grele furtuni ale istoriei, cu o mână pe plug și cu alta pe sabie, el și-a păstrat ființa etnică și de stat, hotărîrea de a fi unit, liber și pe deplin stăpîn în propria țară.

Năzuința refacerii statului unitar, eliberat deplin și definitiv de dominația opresivității străine, în care românii, strînși laolaltă, să-și afirme individualitatea în cadrul umanității, s-a făcut remarcată în repetate rânduri în cursul Evului Mediu în gîndirea politică și culturală, în planuri militare și diplomatice ale înaintașilor noștri, devenind, în epoca modernă, idealul suprem al întregii națiuni române, țelul ei politic fundamental. Pe bună dreptate, marele istoric democrat Nicolae Bălcescu scria în 1850: „Unitatea națională fu visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mari care întrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului spre a o manifesta lumii. Pentru dînsa

ei trăiră, munciră, suferiră și muriră¹. Ideeul libertății naționale a înaripat de-a lungul veacurilor mintea, inima și pana celor mai înaintate personalități ale culturii românești, dând substanță multor scrieri tipărite dincoace sau dincolo de Carpați, dincoace sau dincolo de Milcov, alimentînd focul aspirației seculare spre unitate a tuturor românilor, în pofida granițelor fictive, artificiale trasate de marile imperii pe teritoriul unitar al străvechii vetre dacice. Îmbrățișat de masele largi populare, acest ideal a dobîndit o forță de nestăvilit, ideea unirii și neamului român regăsindu-se în toate marile acte istorice ale poporului român în epoca modernă, culminînd cu Marcea Unire din 1918.

Istoria românilor este istoria unui popor statornic, plămădit unitar în una și aceeași vatră de viață, în care și-a urmat fagașul propriu de acțiune și manifestare, de făurire a culturii materiale și spirituale. „Este vorba — remarcă Nicolae Iorga — de un popor care prin strămoșii săi își are rădăcini de patru ori milenare; aceasta este mîndria și aceasta este puterea noastră”².

Numeroase vestigii arheologice și mărturii scrise ale antichității amintesc despre strămoșii poporului român, geto-dacii, care făceau parte din numerosul neam al tracilor, cu adînci rădăcini și în spațiul carpato-dunăbiano-pontic și despre care marele istoric al antichității Herodot scria acum 2 500 de ani că „sînt cei mai viteji și mai dreپți dintre traci”³.

Geții și dacii alcătuiau în fapt un popor unic. Singura deosebire dintre geți și daci era regională, primii locuind în părțile de șes de la sud și răsărit de Carpați, mai ales pe cîle două maluri ale Dunării de Jos, iar ceilalți fiind prin excelență stăpînitorii ținuturilor de munte din Transilvania. De altfel, chiar și înaintea epocii lui Burebista, în anumite împrejurări, au existat ample uniuni tribale geto-dace, cum s-a întîmplat aceasta în vremea regelui Dromichete, învingător al regelui macedonean Lisimach (292 î.e.n.).

În secolul I î.e.n., sub conducerea lui Burebista, apreciat într-un izvor al antichității ca „cel dintîi și cel mai mare dintre toți regii care au domnit vreodată asupra Traciei”, s-a format un puternic stat centralizat și independent daco-get, care a demonstrat, prin existența sa, cu peste 2 050 de ani în urmă, condițiile prielnice unificării politice a strămoșilor daco-geți, faptul stînd implicit și la temeiul ideii-forță a unității poporului român. Statul condus de Burebista (secolul I î.e.n.) își exercita influența pe un vast teritoriu, mergînd în nord-vest pînă la munții Slovaciei și Dunărea Mijlocie, în nord-est pînă dincolo de Tyras, spre sud pînă la Munții Balcani, iar spre sud-est pînă în vestul Mării Negre, cuprinzînd și orașele grecești de pe țărmul pontic.

Epoca lui Burebista a pregătit epoca lui Decebal, regele erou al

¹ N. Bălcescu, *Opere*, I, partea a II-a, București, 1940, p. 126.

² N. Iorga, *Originea, firea și destinul neamului românesc*, în *Enciclopedia României*, București, 1938, I, p. 4.

³ *Izvoare privind Istoria României*, București, 1946, I, p. 49.

dacilor, care a avut de înfruntat una dintre cele mai mari forțe ale antichității — Imperiul Roman. Între timp, încă din vremea lui Burebista, n-au avut loc numai confruntări între daco-geți și romani, ci și schimburi de valori materiale și spirituale, împletiri ale civilizațiilor, ceea ce va înlesni ulterior procesele unificatoare pe plan etnic, ale culturii materiale și spirituale.

După cucerirea unei părți a Daciei de către romani, în urma războaielor din 101—102 și 105—106 (e.n.) cucerire care, ca orice cucerire a avut și urmări negative — viața acestor ținuturi a cunoscut un nou stadiu de progres, pe baza împletirii celor două civilizații și culturi — dacică și romană. Subliniind acest fenomen, președintele R. S. România tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia că „în lupte grele și în conviețuirea, timp de secole, a dacilor și a romanilor, s-a plămădit un popor nou, care a păstrat și dezvoltat însușirile și virtuțile cele mai bune ale înaintașilor săi”⁴. Permanența elementului autohton a fost condiție esențială a proceselor de etnogeneză ce vor avea loc în spațiul dacic.

Retragerea administrației și armatei romane din Dacia din ordinul împăratului Aurelian, în anii 271—275, în sudul Dunării, n-a însemnat o abandonare totală a Daciei. Puternice capete de pod au legat în continuare imperiul cu regiunea nord-dunăreană a fostei provincii, iar legăturile provinciei Dacia cu romanitatea au continuat. „Păstrînd de la daci — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — setea nestinsă de libertate, voința de a nu-și pleca fruntea sub jugul străin, hotărîrea de a rămîne mereu el însuși, stăpîn pe viața și soarta sa și continuînd spiritul rațional, judecata și pasiunea creatoare a romanilor, poporul român, nou apărut în lume, avea să împlinească într-o existență de aproape două milenii, un eroic, zbuciumat și măreț destin istoric...”⁵.

Noul popor român locuind statornic pe același spațiu carpato-danubiano-pontic pe care au locuit dintotdeauna strămoșii săi geto-daci avînd deci milenare rădăcini istorice vorbind o limbă unică mărturie vie a ilustrei lor origini, au ținut piept cu tenacitate năvălirilor populațiilor migratoare, care începînd cu secolul III e.n. au provocat mari distrugerii și pustiiri, dar n-au putut schimba comunitatea de viață, limbă și cultură a înaintașilor noștri, cursul lor istoric spre forme superioare de organizare politică și social-economică. Subliniind continuitatea neîntreruptă de viață materială și spirituală a poporului român pe vatra strămoșească și ripostînd încercărilor de falsificare a adevărului istoric, scriitorul Liviu Rebreanu spunea: „Ce argument de continuitate poate fi mai plauzibil decît existența aceluiași popor pe aceleași locuri după două mii de ani? Inexplicabilă ar fi tocmai discontinuitatea. S-au văzut popoare muțindu-se în altă țară, se cunosc popoare care au dispărut cu totul, dar un popor care să dispară și să se risipească pentru a reapărea, peste

⁴ N. Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, București, 1982, 22, p. 7—9.

⁵ N. Ceaușescu, *op. cit.*, 14, p. 327—320.

multe sute de ani, exact în locurile pe care le-a părăsit, ar fi o minune ce nu se poate întâmpla decât în anumite manuale istorice cu tilc⁶⁶.

În această perioadă de trecere spre feudalism, românii au cunoscut forme specifice de organizare: obști sătești, uniuni de obști, românii populare, cnezate, ducate, voievodate. Acestea s-au întins în anumite zone geografice și economice și au primit denumirea de „țări“, în accepția de stat, de organizații politico-administrative, conduse de duci sau voievozi. Românii au cunoscut și ei în Evul Mediu, ca și majoritatea popoarelor Europei, pluralismul statal corespunzător caracterului feudal, închis, al economiei, dar, în ciuda diviziunii lor în trei țări, tocmai datorită specificității și singularității lor etnice în zonă, a vechimii lor, existența lor istorică a evidențiat totodată neconținut puternice trăsături de unitate, ilustrate înainte de toate prin limba lipsită de dialecte.

Procesul istoric obiectiv de constituire a statului feudal centralizat, ca rezultat al dezvoltării și unificării voievodatelor de pe întreg teritoriul românesc, a fost îngreunat atât de tendințele centrifuge interne, datorate procesului de fărâmițare feudală caracteristic întregii Europe din acea vreme, cât și de vitregiile permanentului pericol extern. Așa se face că, începînd din secolul al X-lea, după sedentarizarea lor în Cîmpia Panonică, în pofida unei puternice rezistențe a românilor, cetele regilor unguri au început să se infiltreze în Transilvania, procesul acesta de infiltrare durînd pînă spre sfîrșitul secolului al XIII-lea. Și după această dată însă românii din partea de nord-vest a țării și-au păstrat vechea organizare în „țări“, rezistînd și perpetuînd cultura lor materială și spirituală. Documentele vremii, chiar și cele, emise de cancelaria regatului ungar, datînd din acele timpuri, pomenesc de „terra Blacorum“ (Țara românilor), Țările Oașului, Lăpușului, Sălajului, Țara Hațegului, Țara Făgărașului, Țara Maramureșului, Țara Birsei și atîtea altele.

Avînd o structură organizatorică deosebită de restul statului feudal ungar, Transilvania și-a păstrat forma autohtonă de organizare: voievodatul, comun și celorlalte țări române. În această privință, cîrturarul ungar Losonczy István scria, în 1783, că „Țara Ardealului, cu care Ungaria se învecina la răsărit, se numea cîndva Dacia de mijloc“, referîndu-se la venirea ungarilor în acest spațiu, el arăta că „regii unguri l-au stăpînit prin voievozi ai Ardealului“⁶⁷, iar istoricul Szilágyi Sándor afirmă în mod categoric că „Transilvania și Ungaria nu s-au confundat niciodată și că ele au format întotdeauna două țări diferite“⁶⁸.

În secolele XIII—XIV, voievodatele românești de la Sud și Est de Carpați s-au unificat, afirmîndu-se ca state centralizate, independente și suverane sub dinastiile Basarabilor și Mușatinilor. În concordanță cu asemenea realități, Mircea cel Bătrîn (1386—1418) se putea intitula acum 600 de ani: „Io Mircea, mare Voievod și Domn cu mila lui Dumnezeu

⁶⁶ I. Reboreanu, *Laudă țaranului român*. Discurs de recepție la Academia română, în *Viața românească*, anul XXXII, nr. 7, iulie 1940, p. 5.

⁶⁷ I. Losonczy, *Harmas kis tükör melly*, Posonyban, 1783, p. 27.

⁶⁸ S. Szilágyi, *Erdélyország története*, I, Pest, 1859, p. 56.

și cu darul lui Dumnezeu stăpînind și dominînd toată țara Ungrovlahiei și pătrile de peste munți, încă și spre părțile tătărăști și Amlaşului și Făgăraşului herţeg și Banatului de Severin domn, și de amîndouă părțile de peste toată Dunărea pînă la Marca cea Mare și cetății Dîrstorului stăpînilor“; Roman Muşat (1391—1394) se intitula și el „Voievod al Țării Moldovei de la Munți și pînă la tărîmul Mării Negre“⁹.

Începînd din această epocă istorică, o realitate definitorie a spațiului carpato-ponto-danubian a constituit-o continuitatea statelor românești, prezența lor fără întrerupere într-o zonă în care, prin desfășurările de forță, majoritatea statelor și-au întrerupt existența pentru perioade de sute de ani sau au fost definitiv desființate. Existența țărilor române ca state feudale separate n-a afectat unitatea etnică a poporului român, exprimată în unitatea de limbă și cultură, în similitudinile structurilor economice și sociale ale întregului teritoriu românesc. Între ele s-au păstrat în permanență legături politice, economice, spirituale, organizarea internă (domnia, dregătoriile, justiția, armata, alte instituții feudale) fiind în linii mari identică sau asemănătoare. De asemenea, între cele trei țări române s-a înființat o amplă și densă rețea de relații economice. „... cea dintîi unire a românilor — scria N. Iorga — a existat cînd în capul cărturarilor nu răsărise această idee, în unitatea perfectă a vieții economice, așternută pe unitatea perfectă a vieții generale și Ardealul a intrat și el în această viață prin intercirculația românească: un singur corp, un singur sistem, am zice, vînos, prin care străbate același sînge viu“¹⁰. Pe plan social-politic, românii — cei mai vechi și cei mai numeroși locuitori din Transilvania — au fost supuși unei discriminări politice accentuate, timp de secole, ceea ce a făcut ca în Transilvania locul clasei lor dominante să fie luat de cea a cuceritorilor, ca românii să fie doar tolerați pe plan politic și confesional. Dar acest lucru n-a afectat unitatea românilor pentru care, în tot Evul Mediu, Carpații n-au fost zid despărțitor, ci punte de legătură și adăpost. Pe tot întinsul vechi Dacii, evidențiindu-se prin aceasta puternica lor unitate, urmașii daco-românilor au păstrat neîntrerupt numele generic și străvechi pentru toți locuitorii patriei noastre — acela de român. Istoricul francez Jules Michelet, de pildă, sublinia în acest sens că românul „păstrează neștirbit tot ceea ce i-au lăsat străbunii: portul, moravurile, limba și mai cu seamă marelui lor nume de români“¹¹. Evidențiind continuitatea și unitatea poporului român, cronicarul Miron Costin scria: „Numele cel mai adevărat, autentic, de la primul descălecat prin Traian este român sau romanus, care nume acest popor l-a păstrat întotdeauna între dinșii și... același nume este dat îndeobște și muntenilor și moldovenilor și celor ce locuiesc în Țara Transilvaniei“¹².

⁹ *Documente privind istoria României*, veacurile XII—XV, București, 1950, p. 51.

¹⁰ N. Iorga, *Conferințe și prelegeri*, București, 1943, I, p. 53.

¹¹ J. Michelet, *Principatele dunărene*, în *Scrieri alese*, II, București, 1973, p. 337.

¹² M. Costin, *Opere* (ediție P.P. Panaitescu), București, 1958, p. 207.

Abia constituite în state feudale, independente, ţările române au trebuit să facă faţă pericolului din sud, reprezentat de Imperiul otoman, care, după ce cucerise întreaga Peninsulă Balcanică şi transformase ţările bulgarilor şi sârbilor în pašalicuri, se afla, către sfîrşitul secolului al XIV-lea, în contact direct cu hotarul de sud al ţărilor române. Rezistenţa comună împotriva pericolului otoman, victoriile reputate în timpul domniei lui Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara (1441—1446), Vlad Ţepeş (1456—1462), Ştefan cel Mare (1457—1504) şi a altor domnitori au permis ţărilor române încă din secolul al XIV-lea să încheie înţelegeri şi tratate cu Poarta otomană, înţelegeri prin care se recunoştea puterea suverană a domnitorilor, iar în schimbul unei sume de bani pe care aceştia se angajau s-o plătească sultanului, sub formă de tribut. Poarta se obliga să le respecte deplina autonomie şi integritatea teritorială. Chiar şi mai târziu, la mijlocul secolului al XVI-lea, cînd asupra ţărilor române s-a accentuat presiunea politică şi economică a Porţii otomane, nu s-a putut ajunge la ocuparea şi transformarea lor în provincii otomane, administrate direct de Poartă pe baza obiceiurilor şi legilor mahomedane, ci, prin tratatele politice amintite, cunoscute sub denumirea de „Capitulaţii“ — numite în izvoarele otomane „Ahidname“ —, ţările române şi-au menţinut autonomia administrativă, conducîndu-se după legile şi obiceiurile lor, păstrîndu-se privilegiile recunoscute în aceste acte oficiale.

La mijlocul secolului al XVI-lea în urma victoriei de la Mohács din 1526, cînd Poarta otomană îşi instalează dominaţia asupra Ungariei pentru un secol şi jumătate, creîndu-se pašalicul cu reşedinţa la Buda, Transilvania iese de sub jurisdicţia Ungariei şi stabileşte cu Poarta raporturi de vasalitate în calitate de principat autonom — suzeranitate prin genul de tratate „Ahidname“ —, avînd deci un statut juridic ca cel al celorlalte două ţări române. O astfel de situaţie a contribuit la strîngerea legăturilor între românii de pe ambele versante ale Carpaţilor, a stimulat în mod firesc intensificarea colaborării, pe multiple planuri, între Moldova, Transilvania şi Muntenia.

Ca un simbol al aspiraţiilor sale spre unitate, al dreptului său istoric de a trăi liber şi independent în vatra strămoşescă, poporul român a reuşit să înfăptuiască, sub domnia lui Mihai Vodă Viteazul, reunirea politică a tuturor fiilor săi în hotarele ce cuprindeau cea mai mare parte a teritoriului vechii Dacii. După realizarea acestui act, la 1600, Mihai Viteazul se intitula „domn al Ţării Româneşti, al Ardealului şi a toată Ţara Moldovei“. Pe bună dreptate, în unirea ţărilor române, istoricul oficial al lui Gabriel Bethlen, Gaspar Bojtinus, vedea „inevitabilis factorum lex“ (împlinirea unei legi a destinului inevitabil). Contemporanii au văzut în viteazul voievod un „restitutor Daciae“, deci un nou ctitor al străvechii Dacii, în formă românească.

Unirea înfăptuită sub sceptrul politic al lui Mihai Viteazul a verificat în mod convingător forţa şi autenticitatea idealului poporului român de unitate şi libertate. Cronicarul Şt. Szamosközi, contemporan al evenimentelor, a evidenţiat spontană solidarizare a românilor transilvani

cu oștile voievodului Mihai: „...neamul românilor care locuiește în satele și cătunele Transilvaniei, resculîndu-se pretutindeni, s-a unit cu poporul venit“ (din Țara Românească — n.n.)¹³.

Deși unirea celor trei țări române a fost de scurtă durată, ea a rămas o prezență vie în cugetarea și simțirea atât a contemporanilor cît și a urmașilor. Memoria unirii înfăptuite acum aproape 400 de ani s-a transmis de la epocă la epocă, de la generație la generație. Dreptul imprescriptibil al poporului român la unire și independență a reprezentat, în continuare, o dominantă a gândirii și acțiunilor marilor conducători de țară și de oști munteni, moldoveni și transilvăneni ce au urmat lui Mihai Viteazul. Astfel, după Mihai Viteazul, ideea reconstituirii vechii Dacii, a unității țărilor române, în hotarele lor strămoșești, a dominat planurile politice, diplomatice și militare ale multor domnitori și principii, printre care Radu Mihnea, Gabriel Bethlen, Matei Basarab, Vasile Lupu, Gheorghe Rákóczy II, Mihnea III, Șerban Cantacuzino, Constantin Brîncoveanu și alții.

Declinul tot mai vădit al Imperiului otoman, spre sfîrșitul secolului al XVII-lea, a permis Imperiului habsburgic să înceapă ofensiva împotriva Porții otomane, aceasta vizînd în mod implicit și soarta țărilor române. În 1686, în urma victoriilor obținute asupra otomanilor, armata austriacă a pătruns în Transilvania, impunînd principelui Mihai Apaffi tratatul de la Blaj, prin care armata de ocupație trebuia primită în Transilvania „pentru iernat“. Prin metode militare foarte, în anul 1688, habsburgii au obținut de la Dieta Transilvaniei renunțarea „de bună-voie“ la suzeranitatea Porții și acceptarea „protecției împăratului“ de la Viena. Practic, Transilvania devenea o provincie a Imperiului habsburgic, „legalizată și statornicită“ politico-juridic prin Diploma leopoldină, „document“ care conferea împăratul austriac și titlul de principe al Transilvaniei. Această situație a fost acceptată de Poartă prin tratatul de pace de la Carlowitz (1688), în urma căruia Transilvania era trecută „oficial“ sub stăpînirea Imperiului habsburgic, schimbîndu-și astfel dominația otomană cu ocupația habsburgică. După războiul austro-turc din 1716—1718, Oltenia a fost anexată de Imperiul habsburgic pentru o perioadă de 21 de ani (1718—1739), iar Banatul va rămîne ocupat pînă în 1918.

Sentimentele de unitate ale românilor s-au accentuat în decursul și spre sfîrșitul secolului al XVII-lea. Constantin Cantacuzino Stolnicul a evidențiat unitatea tuturor românilor. „Însă românii — scria el — înțeleg nu numai ceștea de aici (din Muntenia, n.n.), ci și din Ardeal, care încă mai neaoși, și moldovenii, și toții cîți și într-alt parte să află și cu această limbă... tot români îi ținem, că toți aceștea dintr-o fîntînă au izvorît și cură“. Tot el a evidențiat cu pregnanță nu numai originea română — evocată și de antecesorii săi — ci și cea daco-romană. „Avem și acest semn — scria el — că atîta se unise acei romani de aici cu acei dachi, cît nu s-au mai despărțit apoi între dînșii nici cînd s-au rupt den Împărăția Romană și au intrat peste dînșii alte limbi, ci tot într-una

¹³ Cf. P.P. Panaitescu, *Mihai Viteazul*, București, 1934, p. 171.

s-au ținut și au rămas pînă astăzi¹⁴. Dimitrie Cantemir a evidențiat și el unitatea românilor scriind *Hronicul vechimii româno-moldovlahilor*, a cărui primă parte se intitula semnificativ „Hronicon a toată Țara Românească (care apoi s-au împărțit în Moldova, Muntenearca și Ardealul)“¹⁵.

La sfîrșitul războiului ruso-otoman din anii 1768—1774, coroana habsburgică a mobilizat armata și a sprijinit Poarta în cadrul tratativelor, pentru a nu permite țarului să obțină avantaje prea mari. Drept recompensă pentru acest ajutor, Habsburgii au cerut Porții otomane o rectificare de frontieră în sudul Galiției, sub pretext că au nevoie de o fișie de pămînt românească pentru a lega Galiția, pe care o ocupaseră în 1688, de Imperiul habsburgic. Prezentînd o hartă falsificată, Habsburgii reușesc să anexeze un teritoriu mult mai întins din nordul Moldovei, teritoriu cu numeroase vestigii ale istoriei românești, inclusiv vechea capitală a Moldovei feudale, Suceava. Actul de cedare semnat la Palmutea, pe Nistru, în 1775, și apoi inclus în tratatul de pace semnat mai tîrziu, la Sistov, între Austria și Poarta otomană, călea vechile „capitulații“, Imperiul otoman neavînd dreptul să cedeze nici un petec de pămînt din trupul Principatelor românești. Protestele poporului, boierilor și clerului românesc, în frunte cu domnitorul Grigore Ghica, împotriva înstrăinării teritoriului țării au rămas fără ecou. Domnul țării a fost asasinat de otomani, la Iași, în octombrie 1777. Guvernul habsburgic a denumit la început noul teritoriu „Moldova austriacă“. Curînd însă, pentru a masca anexiunea, Austria denumește acest teritoriu „Bucovina“, după denumirea pădurilor de fagi de la Cosmin. Pînă în 1786, Bucovina a fost menținută sub administrația militară austriacă, iar după această dată a fost alipită Galiției, ca o simplă circumscripție administrativă a acestei provincii, fiind ținută sub ocupație pînă în 1918.

În urma războiului ruso-turc din 1806—1812 încheiat cu pacea de la București, Imperiul țarist a reușit să smulgă jumătatea de est a Moldovei aflată între Prut și Nistru pe care a anexat-o la Imperiu sub denumirea de Basarabia. Această provincie a rămas sub ocupație tot pînă în anul 1918.

Atunci cînd, în procesul destrămării feudalismului și în acela al dezvoltării relațiilor capitaliste, elementelor de unitate materială și spirituală, de limbă și cultură, de unitate etnică și a conștiinței de neam, aspirațiilor și idealurilor comune li s-a adăugat impulsul dinamic al progresului economic, conștiința unității de neam s-a dezvoltat în conștiința națională, iar năzuința de unitate a devenit un țel politic, țelul unirii tuturor forțelor românești într-un stat național unitar.

O deosebită semnificație în lupta pentru libertate socială și națională a poporului român a avut-o marea răscoală din anul 1784, condusă de Horea, Cloșca și Crișan. Marx scria că Horea plănuia eliberarea neamului său, el devenind „simbolul renașterii Daciei“. Cuvîntul „Dacia“ — căruia i se va adăuga și cel de „România“ — a devenit, dealtfel, un evi-

¹⁴ *Croniciari munteni* (ediție M. Gregorian), București, 1961, I, p. 54—55.

¹⁵ *Operele principelui Dimitrie Cantemir*, București, 1901, VIII, p. 57.

dent îndemn la unitate cuprins în publicațiile istorice și literare ale epocii.

Revoluția din 1821, deschizând porțile istoriei moderne a României, revendicând „dreptatea și slovozenia“ pentru popor, a pus temeiurile programului de constituire a unui stat național și modern românesc unind revendicările de eliberare socială cu cele de eliberare națională și în perspectivă de unitate statală — ale românilor. Revoluția, cu adinc răsunet în rîndul maselor transilvane, a prilejuit lui Tudor Vladimirescu, conducătorul ei, să scrie cuvinte memorabile: „...fiind la un gînd și într-un glas cu Moldova, să putem ciștiga deopotrivă dreptățile acestor prințipaturi, ajutorindu-ne unii pe alții“¹⁶.

În contextul istoric întemeiat pe ascensiunea revoluțiilor burgheze din Europa, revoluționarii români de la 1848 proclamă ideea „triumfului dreptului asupra tăriei“, anunțînd „în numele revoluției române“, dreptul de unitate și independență al poporului român. În acest context a găsit un puternic ecou dezideratul exprimat de revoluționarul democrat Nicolae Bălcescu: „Vrem să fim o națiune, una, puternică și liberă prin dreptul și datoria noastră, pentru binele nostru și al celorlalte nații, căci voim fericirea noastră și avem o misiune a împlini în omenire“¹⁷.

Peste împotrivirea deschisă a unei bune părți a marilor puteri, la 24 ianuarie 1859 a triumfat din nou voința de unitate a poporului nostru. „Zi de aur a veacului“, cum au numit-o contemporanii, Unirea Principatelor, realizată prin aceea ce Mihail Kogălniceanu definea drept „actul energic al națiunii“, a reprezentat încununarea unui proces istoric obiectiv. Unirea Moldovei cu Muntenia și crearea statului modern România au constituit punctul de plecare și pîrghia de susținere a tuturor eforturilor depuse pentru desăvîrșirea unității naționale și statale, de atracție pentru toate provinciile românești ce se găseau încă sub stăpînirea străină. „Cînd s-a ales Cuza domn — scria, pe bună dreptate, cărturarul transilvănean Alexandru Papiu-Ilarian — entuziasmul la românii din Transilvania era, poate, mai mare decît în Principate“¹⁸.

Ca și celelalte acte definitorii ale istoriei noastre naționale, Unirea din 1859 s-a înfăptuit ca expresie a voinței poporului român, constituind pentru popoarele din Europa, dar mai ales pentru cele din centrul și sud-estul continentului, o ilustrare convingătoare a aplicării în viață a principiului dreptului de autodeterminare, al Unirii pe baze plebiscitare a două teritorii aparținînd unuia și aceluiași popor. Ulterior, unificarea Italiei, Germaniei și altor state s-a realizat prin forță, pe calea armelor, românii au oferit însă soluția plebiscitului, a căii pașnice, aceeași soluție pe care o vor folosi și în memorabilul an 1918, cînd s-a încheiat procesul de făurire a statului național român. În esență, era soluția voinței naționale, căreia geniul politic al poporului român i-a găsit drum de aplicare pe calea pașnică, prin utilizarea tuturor posibilităților contextului

¹⁶ *Documente privind Istoria României. Răscoala din 1821*, București, II, p. 33.

¹⁷ N. Bălcescu, *op. cit.*, p. 126.

¹⁸ *Genulirea social politică despre Unire (1859)*, București, 1966, p. 274—275.

istorico-diplomatic. Tocmai aceasta explică de ce teritoriul României a devenit, în timpul domniei lui Cuza și după aceea, loc de pregătire și pornire a marilor acțiuni și mișcări de deșteptare națională pentru popoarele din sud-estul Europei, de ce România a devenit sprijinitor activ al luptei pentru formarea statelor unitare naționale și independente în sud-estul Europei.

Unirea din 1859 și cucerirea independenței de stat în 1877, au deschis o etapă nouă în mișcarea politică și națională a românilor, în viața economică, socială și culturală a țării. Ideea libertății naționale a cuprins gândurile și voința unor largi păături sociale, ale forțelor politice burgheze înaintate, ale socialiștilor și asociațiilor culturale, înscriindu-se ca un obiectiv central al activității acestora. Lupta românilor din teritoriile aflate sub dominație străină, pentru drepturi politice, economice și culturale, găsește un răsunet tot mai puternic în întreaga țară, mai ales după instaurarea dualismului austro-ungar, în 1867, și a măsurilor de deznaționalizare forțată a românilor din Transilvania.

După cucerirea independenței, România devine tot mai mult centrul luptei de eliberare națională a românilor din toate provinciile aflate încă sub stăpânire străină (Transilvania, Banatul, Bucovina, Basarabia).

La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea are loc o înăsprire accentuată a aspirării naționale a românilor din provinciile aflate sub dominație străină, ceea ce a dus și la intensificarea simțitoare a luptei de eliberare națională.

Societățile culturale de pe întreg cuprinsul pământului românesc, marile personalități ale științei și culturii românești — în frunte cu Nicolae Iorga, Octavian Goga, V. A. Urechia, V. Lucaciu, A. D. Xenopol — se afirmă în primele rînduri ale luptei pentru unitatea națională.

La începutul secolului al XX-lea, dezvoltarea social-economică și politică a ridicat în fața națiunii române necesitatea inexorabilă a desăvîrșirii unității statale, a eliberării tuturor provinciilor românești aflate sub stăpînirea străină și unirii lor cu Țara. România a participat — în 1916—1918 — la primul război mondial pentru cauza sa dreaptă — reunirea într-un stat puternic și independent a tuturor românilor. În luptele pentru apărarea pământului patriei împotriva ocupanților militariști germani, în timpul primului război mondial, pentru salvarea unității și integrității teritoriale, armata română, masele populare din întreaga țară au înscris la Mărăști, Mărășești, Oituz și în multe alte locuri pagini nepieritoare de eroism și abnegație, de spirit de jertfă și patriotism fierbinte, imprimînd luptei sale un caracter popular și național.

Prăbușirea țarismului, victoria revoluției socialiste din Rusia au răsunat ca un îndemn înflăcărat la lupta pentru realizarea aspirațiilor de libertate și autodeterminare ale tuturor popoarelor lumii. În mișcarea popoarelor pentru autodeterminare națională și înlăturarea dominației străine s-a încadrat organic și lupta poporului român. Ea a avut un caracter larg, burghezo-democratic, antrenînd clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, celelalte forțe sociale și politice.

În cadrul luptei pentru unire a activat și o puternică mișcare a românilor din străinătate, formată din prizonieri de război, personalități politice și culturale, mii de voluntari, care s-au organizat în comitete naționale, în unități militare, au publicat numeroase reviste, gazete, broșuri, au mobilizat opinia publică internațională și cercurile politice influente ale vremii, în sprijinul cauzei naționale românești (în Rusia, Franța, Italia, Anglia, S.U.A., Suedia ș.a.). Printre fruntașii acestor acțiuni se numărau Octavian Goga, Vasile Lucaciu, Traian Vuia, Take Ionescu, Vasile Stoica, dr. I. Cantacuzino etc.

În provinciile românești din Austro-Ungaria, vestea victoriei revoluției din Rusia a trezit speranțe și a impulsionat lupta pentru eliberarea națională. Pornind de la cele de mai sus și în contextul istoric dat, la 27 martie 1918 Basarabia s-a unit, prin voința poporului, cu România. Marile manifestații și demonstrații populare desfășurate în tot cursul anului 1918, acțiunile inițiate de asociațiile și societățile culturale românești pentru afirmarea ideilor unității naționale exprimau actul de voință al întregii națiuni române.

La 18 octombrie 1918, în chiar incinta parlamentului ungar — simbol al oprămirii naționale — se rostea istorica declarație de independență a națiunii române din Ungaria, primul pas hotărâtor către înfăptuirea Unirii: „Pe temeiul dreptului firesc că fiecare națiune poate dispune, hotărâri singură și liber de soarta sa, națiunea română din Transilvania dorește să facă acum uz de acest drept, ca liberă de orice înrîuriri străine să hotărască singură așezarea ei printre națiunile libere“.

Către sfârșitul anului 1918, încheierea procesului de formare a statului național unitar a intrat într-o etapă de rapidă desfășurare. Destrămarea monarhiei austro-ungare a accelerat lupta pentru unirea Bucovinei cu România. La 15-28 noiembrie Congresul reprezentanților populației din Bucovina, prin hotărârea unanimă, a decis „Unirea necondiționată și pentru vecie a Bucovinei în vechile ei hotare cu România“. Actul unirii Bucovinei cu România a fost salutat cu entuziasm de poporul român de pe întreg teritoriul țării prin numeroase manifestații, telegrame, scrisori, presă și a avut un larg ecou internațional. Asfel, ținuturile Țării de Sus, care păstrau osemintele lui Ștefan cel Mare și ale altor voievozi români, locuite din totdeauna de români și alături de care, în timpul stăpînirii străine, se așezaseră și altele naționalități, ca ruteni, polonezi, germani, își ocupau acum, după 144 de ani de dominație străină, locul de drept în cadrul statului național român.

Într-un strâns paralelism se desfășoară și evenimentele din Transilvania. Prin izbucnirea revoluției burghezo-democratice la 18/31 octombrie 1918 s-a constituit Consiliul Național Român, „ca unicul for care reprezenta voința poporului român“, format din șase social-democrați și șase reprezentanți ai Partidului Național Român. Pe întreg teritoriul Transilvaniei s-au format consilii județene, locale și gărzii naționale, ca organe ale unei largi mișcări revoluționare burghezo-democratice, care activau sub conducerea Consiliului Național Român Central. În manifestul lansat la 7-20 noiembrie 1918, pentru pregătirea marii adunări de la

Alba Iulia, se arăta: „Mersul irezistibil al civilizației omenesti a scos și neamul nostru românesc din întunericul robiei la lumina conștiinței de sine... Vrem să trăim alături de celelalte națiuni ale lumii, liberi și independenți”¹⁹.

La 1 decembrie 1918 s-au strâns la Alba Iulia, pe câmpul lui Horea, peste 100 000 de oameni, țărani muncitori, intelectuali, meseriași, veniți să consfințească actul legic, obiectiv și progresist, de încheiere a procesului de formare a statului național unitar român.

Hotărârea istorică a Unirii a fost luată într-o atmosferă de puternic entuziasm — de către Marea Adunare Națională ca organ politic reprezentativ al întregii națiuni române din Transilvania, formată din 1226 deputați aleși prin vot universal de către cercurile electorale sau desemnați de toate instituțiile românești din Transilvania. Adunarea populară a celor peste 100 000 români veniți din toate părțile, a primit hotărârea Unirii cu însuflețire de nedescris, ca și adunările locale, ale celor rămași acasă.

Alături de cunoscuți oameni politici și fruntași ai mișcării naționale au participat și 150 de delegați ai social-democrației române, reprezentând aproape 70 000 de muncitori organizați²⁰. „Au rămas întipărite cu litere de aur în marea carte a istoriei patriei — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — aceste cuvinte ale Rezoluției de la Alba Iulia: „Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania și Banat — adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 1 decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de diînșii cu România”.

Înfăptuirea unității statului român a realizat cadrul național și social-economic pentru dezvoltarea României moderne, a avut o înfriurire pozitivă asupra întregii evoluții economice, politice și sociale a țării. S-au creat condiții pentru dezvoltarea forțelor progresiste ale societății, ale clasei muncitoare, ale partidului său politic.

Istoricul act al Unirii Transilvaniei cu România a găsit sprijin și în rîndul unor reprezentanți progresiști ai poporului maghiar, ca și al oamenilor muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare din Transilvania, interesați în lichidarea opresiunii naționale și sociale. Astfel, în manifestul din 3 noiembrie 1918, semnat de reprezentanți de seamă ai vieții culturale și obștești ungare, printre care Ady Endre, Bartok Bela, Kodaly Zoltan, Varga Jenő, se spunea: „Față de națiunile surori nu avem nici o pretenție. Și noi ne considerăm o națiune reînnoită, o forță acum eliberată pe ruinele monarhiei. Ne trezim ușurați la conștiința faptului că nu mai sîntem forțați să fim stîlpii asupririi. Să trăim unul lingă altul în pace, ca națiuni libere între națiuni libere”²¹. La rîndul său, prefectul maghiar al comitatului Arad, doctor Varjassy Lajos, afirma: „Eu

¹⁹ *Românul*, anul VII, nr. 11, din 8—21 noiembrie 1918.

²⁰ T. Albani, *Douăzeci de ani de la Unire*, I, Oradea, 1938, p. 225—228.

²¹ *Adevărul*, din 28 Octombrie/10 noiembrie 1918.

găsesc cât se poate de natural ca un popor plin de demnitate să nu mai vrea să tolereze robia — cum nici noi (ungurii — n.n.) nu am tolerat-o față de Austria²².

În ianuarie 1919, printr-un manifest, s-a adus la cunoștința publică hotărârea populației săsești de unire cu România, trimițându-se poporului român „salutul frățesc, cu urările cordiale de îndeplinire a idealurilor sale naționale”. Aceeași atitudine au adoptat-o și șvabii din Banat, care, întruniți în Congresul de la Timișoara, ale cărui lucrări s-au desfășurat în august 1919, și-au exprimat dorința unirii lor cu România, considerînd că „hotărârea de la Alba Iulia este o cheazășie pentru dezvoltarea etnică și culturală”²³. Tot în ianuarie 1919, populația evreiască din Transilvania a aderat și ea la hotărârea de unire a Transilvaniei cu România și făurirea statului național unitar român.

Conferința de pace de la Paris (1919—1920) de după primul război mondial nu a trebuit decît să țină cont de voința unanim exprimată a poporului român și să consfințească o situație deja existentă, dîndu-i o consacrare juridică internațională²⁴.

În perspectiva istoriei, marile înfăptuiri ale poporului român din 1918 sînt expresia luptei și sacrificiilor națiunii române, a aspirațiilor de veacuri ale unui popor hotărît să trăiască unit, liber și independent în vatra strămoșească. Relevînd împrejurările istorice ale desăvîrșirii acestui proces, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „Alcătuirea statului românesc național unitar nu este deci un dar, rezultatul unor conferințe internaționale, ci rodul luptei neobosite duse de cele mai înaintate forțe ale societății, de masele largi populare pentru unire, produsul logice al dezvoltării istorice sociale și naționale, a poporului român”²⁵.

Marea Unire din 1918 a ridicat pe o treaptă superioară comunitatea de viață economică și spirituală statornicită de-a lungul veacurilor între toate teritoriile românești, a realizat cadrul național și statal pentru dezvoltarea mai rapidă a forțelor de producție, a marcat înmănuncherea în granițele aceluiași stat a energiilor și capacităților creatoare ale întregului popor, a unit la scară națională forțele politice, patriotice, revoluționare. România reîntregită în hotarele sale istorice avea o suprafață de 295 049 km² (față de 137 000 km² înainte de 1918) și o populație de 18 057 528 locuitori în 1930 (față de aproximativ 7 250 00 locuitori în 1916). Reunind în vatra strămoșească și provinciile românești aflate sub stăpînirea străină, România a continuat să rămînă un stat național unitar, românii constituind covîrșitoarea majoritate a populației țării. Astfel, conform recensămîntului din 1930, din totalul populației țării 71,9% erau români, 7,9% maghiari, 4,4% germani, 4% evrei, 3,2% ruteni și ucrainieni, 2,3% ruși, 2% bulgari, 1,5% țigani, 1% turci și tătari, 0,8%

²² *Aradly Közlöny*, din 21 noiembrie 1918.

²³ *Revista Institutului social Banat—Crișana*, anul XXI, 1943, p. 420.

²⁴ M. Mușat, I. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 641.

²⁵ N. Ceaușescu, *op. cit.*, 13, București, 1977, p. 42.

găgăuți, 0,3% cehi și slovaci, 0,3% polonezi, 0,1% greci, sub 0,1% albanezi, armeni etc.²⁶

Întărirea potențialului uman și economic al țării a creat condițiile necesare fructificării la scară națională a bogățiilor solului și subsolului, a accentuat rolul industriei în ansamblul economiei naționale. Legăturile economice tradiționale au căpătat acum un nou cadru geografic-statal, ceea ce a asigurat pieței naționale un caracter pe deplin unitar. Acest fapt a determinat o restructurare cantitativă și calitativă, o întregire a sistemului industriei și agriculturii, a sistemului de transport și de comunicații, a mărit masa mijloacelor de producție din fiecare ramură, a completat structura internă a unora, ca și a organismului economiei capitaliste în general. Provinciile românești reunite cu țara prin actele plebiscitare larg democratice s-au încadrat treptat în economia națională, unde le era locul legitim, firesc. Ținute în trecut în situația de anexe furnizoare de materii prime și piață de desfacere pentru produsele industriale din regiunile dezvoltate ale marilor imperii vecine, ele cunosc acum, datorită efortului economic al statului român, un proces ascendent de dezvoltare. Așa, de exemplu, din numărul societăților anonime industriale care se aflau pe teritoriul provinciei istorice românești Transilvania în 1939, aproape trei sferturi au luat naștere după Marea Unire din 1918. Sub acest aspect, efortul statului român reîntregit este cu atât mai concludent dacă se ia în calcul faptul că, în primii ani post-belici economia românească, ca și a celorlalte state din centrul și sud-estul Europei, a fost confruntată cu probleme economice deosebit de grave. Marile distrugerii provocate de război și de jaful ocupanților străini au făcut ca în 1919 întreaga producție a României să nu depășească circa 20—25% din nivelul antebellic, ceea ce înseamnă o involuție de circa un deceniu și jumătate. Dealtfel, pagubele provocate României de ocupanții străini în primul război mondial estimate și confruntate de Conferința de pace de la Paris, se ridică la fabuloasa sumă de 72 miliarde lei aur, fără a mai socoti pierderea tezaurului național, ca și cei peste 800 mii morți, răniți și dispăruți²⁷.

Ca urmare a eforturilor și sacrificiilor făcute de poporul român, a capacității sale de a pune în valoare bogățiile de care dispunea acum țara, refacerea economică s-a încheiat în linii mari în anul 1923, după care a urmat o dezvoltare accentuată a forțelor de producție. Așa se face că în 1929 producția industrială era de 2,3 ori mai mare decât în 1913, un ritm mai accentuat de dezvoltare cunoscând industria grea, textilă, extractivă și de prelucrare a lemnului.

Cît privește agricultura, această ramură a fost puternic influențată de reforma agrară, legiferată în perioada 1918—1921, cea mai profundă reformă înfăptuită în centrul și sud-estul Europei după primul război

²⁶ *Anuarul statistic al României pe anii 1938 și 1940*, București, p. 480, S. Samuilă, D. C. Georgescu, *Populația României*, București, 1937, p. 50—51.

²⁷ Arhiva generală a Ministerului de Finanțe; fond Datoria publică, dosar nr. 29.1920, p. 65—66.

mondial. Reforma a dus la lichidarea proprietății latifundiare și la diminuarea considerabilă a mării proprietăți. Astfel, din cele 9 242 930 ha, cât reprezenta suprafața moșiilor de peste 100 ha în 1919, au fost expropriate 6 313 480 ha, adică peste 66%. Fără capital și inventar agricol corespunzător, fără suficiente cunoștințe agrozootehnice, fără sprijinul statului, cu o lege a moștenirii care a divizat continuu pământul abia câpătat, loviți la numai câțiva ani după reformă de marea criză economică, țărani proprietari s-au văzut în cele din urmă săraciți în anii crizei economice.

Cu toate limitele sale, cauzate de clauza răscumpărării pământului și a modului de aplicare, reforma agrară a exercitat o influență pozitivă asupra vieții economice, sociale și politice a României, a accelerat procesul de dezvoltare capitalistă a țării, a contribuit la îmbunătățirea situației materiale a țărănimii, a dat o lovitură puternică moșierimii — clasa care devenise o frână în dezvoltarea societății românești. Totodată, prin reforma agrară s-a realizat unul dintre punctele fundamentale cuprins în rezoluțiile de Unire, s-a înfăptuit un anumit echilibru în distribuția proprietății agrare pe întreg teritoriul României și, implicit, o sudură a statului național român. În 1929 producția agricolă era cu 140% mai mare decât în 1922.

Din punctul de vedere al structurii profesionale, unirea noilor provincii nu a modificat în chip substanțial structura populației; în 1930 populația rurală reprezenta 78,9%, cea urbană 20,1% din totalul populației; România avea un oraș cu peste jumătate de milion de locuitori (Bucureștiul, 631 288), patru cu peste o sută de mii (Chișinău, Cernăuți, Iași, Galați), nouă cu peste cincizeci de mii; statistica pe profesii (1930) arată că 72,3% din cetățenii României lucrau în mediul rural, 9,4% prin practicarea unei activități industriale, 4,8% ca funcționari publici, 4,2% lucrând în comerț și credit, 2,8% în transporturi și comunicații.

Reformele din anii 1918—1923 au schimbat în chip radical vechile structuri sociale și politice, dând naștere, din punct de vedere instituțional, unei Români deosebite de cea veche. Dar România nu a însemnat doar provincii reunificate; a însemnat și un nou sistem social și un nou sistem politic; a însemnat trecerea de la liberalismul nedemocratic la democrația liberală; și din acest punct de vedere, intern, România a fost opera și contribuția luptei forțelor democratice și patriotice, a personalităților politice care au impus reforme radicale de natură a moderniza din temelii structurile economice, sociale și politice ale noului stat.

După Marea Unire din 1918 în dispozitivul forțelor sociale s-au produs importante modificări, generate de actul făuririi statului național unitar, precum și de mutațiile survenite în baza economică.

Dezvoltarea industriei a dus la creșterea numerică a clasei muncitoare, la întărirea rolului său în viața social-politică a României. O caracteristică importantă a constituirii-o concentrarea muncitorilor în întreprinderi mari din centre și regiuni cum sînt: București, Valea Pra-

hovei, Vallea Jiului, Reșița, Cluj, Brașov, ș.a., ceea ce a creat condiții favorabile organizării și luptei împotriva mîndriei existente. Prin acțiunile sale revoluționare, prin programul său de luptă, clasa muncitoare s-a afirmat ca purtătoarea idealurilor de dreptate socială, democrație și progres ale întregului popor.

În timp ce clasele dominante considerau că Unirea le deschisese noi posibilități de consolidare a privilegiilor lor, de exploatare a oamenilor muncii, forțele înaintate — în frunte cu clasa muncitoare — se pronunțau pentru prîmînirea din temelii a societății românești, pentru rezolvarea problemelor economice și sociale în folosul maselor populare, pentru accelerarea procesului de democratizare a României. Sintetizînd această concepție revoluționară, Partidul Socialist din România lansa, în februarie 1919, deviza: „România nouă de astăzi trebuie să devină România socialistă de mîine“.

Făurirea statului național unitar român a adus profunde mutații în viața politică a țării. La sfîrșitul primului război mondial a fost înfăptuită reforma electorală, deziderat pentru realizarea căruia au luptat, decenii în șir, forțele cele mai înaintate ale societății românești. Au fost lărgite considerabil drepturile politice ale maselor, s-a produs o democratizare, în sens burghez, a vieții politice din România. Dacă înainte de 1918 numărul cetățenilor cu drept de vot se cifra la cîteva sute de mii, după reforma electorală numărul acestora a crescut la circa 4 milioane.

În condițiile efervescenței politice generate de Marea Unire, precum și de înfăptuirea reformei agrare și a celei electorale, de avîntul revoluționar al maselor, s-au produs mutații în structura partidelor politice din România.

Partidele conservatoare — exponente ale moșierimii — au intrat într-un proces rapid de descompunere. Nici adoptarea unor noi programe, nici schimbarea titulaturii nu le-au putut menține la suprafața vieții politice românești.

Partidul Național-Liberal a fost principalul beneficiar al accelerării procesului de dezvoltare capitalistă a României. Dispunînd de o bază economică, de cadre cu o solidă pregătire politică, exercitînd o influență covîrșitoare asupra monarhiei, dovedind o reală capacitate de adaptare la noile realități, Partidul Național-Liberal a dominat cu autoritate scena politică a României.

Acordarea votului universal, avîntul revoluționar al maselor după primul război mondial, dorința lor de legiferare a unor reforme democratice, precum și contradicțiile din sinul claselor dominante au contribuit la nașterea de noi partide și grupări politice.

O altă caracteristică a vieții politice interbelice a constituit-o contopirea partidelor care au condus lupta de unire a provinciilor cu patria mamă, cu partide din vechiul regat, fapt ce a contribuit la cimentarea statului național unitar român. Acest proces s-a încheiat în octombrie 1926, cînd Partidul Național Român din Transilvania a fuzionat cu Partidul Țărănesc din vechiul Regat, luînd astfel ființă Partidul Național-

Tărănesc, care va juca un rol important, alături de Partidul Liberal, pe scena vieții politice românești.

Beneficiind de drepturi egale cu cele ale românilor, naționalitățile conlocuitoare și-au creat organizații politice proprii. În ianuarie 1921 s-a constituit Uniunea Maghiară, apoi au luat ființă și alte organizații ale burgheziei și moșierimii maghiare, care în decembrie 1922 au pus bazele Partidului Maghiar din România. În noiembrie 1919 s-a întemeiat Partidul German din România. De asemenea, și-a continuat activitatea Uniunea Evreilor Pămînteni (creată în 1909) și transformată în Partidul Evreiesc.

În afara P.N.L. și P.N.T., în deceniile III, IV s-au mai perindat la cîrma țării, pentru scurt timp, alte câteva grupări politice eterogene, cum au fost Partidul Poporului, Partidul Național Democrat al profesorului N. Iorga, Partidul Național-Creștin al lui Goga-Cuza; în același timp, pe scena politică a țării și-au făcut apariția și unele grupări de extremă dreaptă care nu au ajuns niciodată să guverneze, dar care au jucat un rol politic mai ales după 1933.

În sistemul partidelor politice naționale din România acestor ani, un rol important l-a avut partidul politic al clasei muncitoare, făurit în anul 1921, al cărui obiectiv strategic era înlăturarea orînduirii existente și făurirea societății socialiste pe pămîntul României; „la 8 mai anul acesta — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului în cuvîntarea de la Adunarea solemnă organizată cu prilejul aniversării a 65 de ani de la făurirea P.C.R. din 8 mai 1986 — noi comemorăm, în deplină unitate cu întregul popor aniversăm 65 de ani de la înființarea P.C.R. moment de importanță istorică deosebită, care a reprezentat o nouă etapă a mișcării muncitorești, revoluționare din România.

Se poate afirma cu deplină temei că P.C.R. este continuatorul logic al mișcării muncitorești și socialiste din România. Totodată ca reprezentant al clasei muncitoare și al celor mai înaintate forțe politice, partidul nostru comunist este continuatorul celor mai bune tradiții de luptă pentru dreptate socială și națională, pentru formarea și păstrarea ființei poporului nostru, a națiunii și a statului unitar român. Făurirea P.C.R. a ridicat pe o treaptă superioară tradițiile revoluționare ale mișcării muncitorești din țara noastră, determinînd trecerea într-o etapă nouă atît pe plan politic, ideologic cît și organizatoric a mișcării revoluționare din România. Făurirea P.C.R. a dat un avînt nou și puternic luptelor politice și sociale ale maselor populare pentru libertate națională, dreptate socială, pentru întărirea unității și independenței patriei. Acum la a 65-a aniversare a existenței P.C.R. și a peste 100 de ani de mișcare muncitorească revoluționară putem afirma cu îndreptățită mîndrie că prin întregul sa activitate partidul nostru a demonstrat și demonstrează că nu a avut și nu are decît un singur țel suprem: măreția poporului român și a întregii națiuni, bunăstarea și fericirea oamenilor muncii, apărarea independenței și suveranității, victoria socialismului și comunismului în România“. De asemenea, au luat ființă Partidul Social-Democrat și alte

grupări socialiste. Societatea românească prezenta tabloul unei națiuni tinere și viguroase, înrădăcinată istoricește pe făgașul firesc al unității ei etnice și politico-administrative, prielnic descătușării energiilor creatoare, atât pe planul construcției economice, cât și pe plan revoluționar. Definitivă pentru societatea românească în această perioadă a fost puternica aspirație a maselor largi populare spre libertate și democrație, dorința lor de a înscrie țara pe coordonatele progresului și civilizației. Frontul larg al celor antrenati în efortul menit să asigure ascensiunea societății românești pe drumul democrației și progresului a cuprins pe toți cetățenii României. Structura de clasă, sistemul partidelor politice, al guvernării și vieții parlamentare exprimate în modul de organizare a justiției, învățământului, culturii au imprimat regimului social-politic al României trăsăturile unui regim politic burghezo-democratic.

Pe plan extern, România a militat pentru păstrarea statuquoului statuat prin sistemul tratatelor de pace de la Paris și cele adiacente, din anii 1919 și 1920, menținerea unui climat de pace generală și indivizibilă, crearea unor zone regionale de securitate și bune relații de vecinătate și realizarea unor tratate sau convenții mutuale; a luptat împotriva politicii revizioniste și revanșarde, favorizată de instaurarea unor regimuri fasciste și dictatoriale în unele țări ale Europei. După cum se știe, încă de la sfârșitul celui de-al doilea deceniu și începutul deceniului al treilea al secolului nostru, forțele cele mai reacționare din unele state au trecut la lichidarea libertăților democratice și la instaurarea regimurilor fasciste și dictatoriale: Ungaria (1920), Italia (1922), Bulgaria (1923), Portugalia și Polonia (1926). Urmează apoi, într-o succesiune rapidă, Germania (1933), Austria (1934), Grecia (1936) și Spania (1939).

În consecință, ceea ce caracterizează politica externă a României în această perioadă a fost cuprinderea tuturor acțiunilor sale într-un sistem ale cărui articulații să garanteze lupta împotriva fascismului și revizionismului, păstrarea unui climat de pace, securitate și bună înțelegere între toate națiunile lumii. Liga Națiunilor a constituit pentru România interbelică tribuna internațională de la care și-a putut face cunoscute opiniile și aspirațiile poporului român. Cu toate acestea, realizarea și organizarea păcii în urma primului război mondial s-au lovit de numeroase obstacole și dificultăți, precaritatea și nesiguranța ei caracterizând lumea internațională a deceniilor trei și patru ale secolului nostru. Îndelungatele discuții de la Conferința păcii, ca și multitudinea întrunirilor care au urmat pentru a „reface” Europa din punct de vedere economic și a netezi calea spre o conciliere între învinși și învingători s-au soldat, cel mai adesea, cu însemnate concesii făcute Germaniei și celorlalte state revizioniste, ca și cu eludarea fățișă a principalelor hotărâri ale tratatelor de pace. Divergențele dintre țări care au răbufnit cu putere și care au dus la tendințe centrifuge, deosebirile de opinii, interesele naționale și particulare diverse, patimile puse în slujba unor principii nejuste, tendința de imixtiune a marilor state în afacerile interne ale țărilor mici și mijlocii și puternica rezistență a acestora din

urmă, păstrarea inegalității juridice între statele cu interese generale și cele cu interese „limitate” sau între țările care aveau granițe garantate și altele rămase fără această garanție sînt doar cîteva laturi definitorii ale climatului diplomatic din primele decenii postbelice în care politica externă a României a trebuit să acționeze.

Politica promovată de România în acești ani a fost dominată de lupta pentru apărarea sistemului tratatelor de pace de după primul război mondial, a integrității teritoriale a țării împotriva politicii revanșarde și revizioniste, promovate de cercurile guvernamentale din Ungaria, Italia, Bulgaria și îndeosebi din Germania și din alte state²⁸. Cercurile conducătoare ale Ungariei, mai ales după instaurarea dictaturii fascisto-horthyste în 1920, au întreprins o intensă activitate de contestare a valabilității prevederilor tratatelor de pace. În Ungaria a fost organizată o intensă propagandă revizionistă pentru cîmpirea teritoriilor locuite de români, slovaci, sîrbi și ucrainieni, concomitent cu organizarea unei vaste rețele de organizații și formațiuni cu caracter paramilitar, terorist, revanșard.

Contestînd legitimitatea tratatelor de pace încheiate după primul război mondial și dreptul sacru al popoarelor asupra teritoriilor pe care s-au plămădit și au creat o străveche civilizație, statele revizioniste și fasciste au practicat o politică de dictat imperialist, de amestec brutal în treburile interne ale altor state, de ațîțare a minorităților la acțiuni vizînd destrămarea unității statelor în granițele cărora se aflau.

Primii ani ai celui de-al patrulea deceniu al veacului nostru au înregistrat fenomene care aveau să provoace grave perturbări în viața politică mondială și mai cu seamă în cea europeană. După instaurarea dictaturii hitleriste în Germania, în ianuarie 1933, pericolul fascist și revizionist a căpătat noi dimensiuni, amenințînd nu numai cuceririle democratice obținute de numeroase popoare, ci, îndeosebi și în primul rînd, existența sau integritatea teritorială a multor state și popoare, pacea și securitatea mondială. Vechile tendințe revanșarde, revizioniste ale burgheziei monopoliste germane au fost transformate în țeluri politice primordiale ale celui de-al treilea reich. În Europa centrală, de est și sud-est, acest pericol era amplificat de faptul că în cadrul planurilor generale de dominație a Europei, Germania nazistă elaborase așa-numita strategie a „spațiului dunărean”, care viza includerea țărilor din această zonă (Austria, Bulgaria, Iugoslavia, România și Ungaria) în mecanismul economic german.

În fața pericolului revizionist și fascist, în anii 1934—1939, importante cercuri ale vieții politice și cultural-științifice românești, guvernele care s-au succedat la cîrma țării, forțele democratice și antifasciste în rîndurile cărora s-au regăsit reprezentanții tuturor claselor și categoriilor sociale, partide și grupări politice democratice, antifasciste — de la comuniști și social-democrați la național-țărăniști și național-liberali —, români, maghiari, germani, evrei și de alte naționalități au întreprins

²⁸ E. Campus, *Din politica externă a României, 1913—1947*, București, 1980.

numeroase acțiuni, atât în țară cât și pe plan internațional, menite a uni toate forțele naționale interesate în apărarea statu-quo-ului teritorial postbelic, pentru apărarea păcii și securității internaționale, a independenței, suveranității și integrității teritoriale a țării noastre.

În acele momente grele ale istoriei noastre, când trebuiau apărate viitorul poporului român, independența și integritatea patriei P.C.R. s-a dovedit a fi exponentul celor mai înaintate forțe ale societății românești, promotorul luptei împotriva celui mai cumplit flagel care se abătea asupra omenirii: fascismul. P.C.R. a fost și prima forță politică care a dat semnalul de alarmă și a chemat la luptă, prezentînd națiunii și calea viabilă de împotrivire și anume unirea într-un larg front a tuturor forțelor revoluționare, patriotice antifasciste ale țării. Expresia cea mai vibrantă a acestei orientări, de mare luciditate politică, de consecvență și hotărîre în luptă a fost procesul unui grup de luptători comuniști și militanți antifasciști în fruntea cărora se afla Nicolae Ceaușescu, proces care a avut loc la Brașov între 27 mai — 5 iunie 1936. Referindu-se la acest moment eroic din lupta partidului, a poporului nostru împotriva fascismului și războiului — de la care s-au împlinit recent 50 de ani — secretarul general al partidului comunist român, spunea la marea adunare populară din municipiul Brașov în mai 1986 „...felul în care comuniștii au luptat în ilegalitate pentru apărarea intereselor națiunii noastre, ale oamenilor muncii, poziția fermă față de dușmanul de clasă, hotărîrea cu care au acționat pentru unirea întregului popor, pentru transformarea revoluționară a societății au demonstrat forța și capacitatea partidului nostru de a răsturna vechea orînduire bazată pe exploatare și asuprire și de a înfăptui cea mai dreaptă societate din lume: societatea socialistă... Voi menționa numai faptul că viața, realitatea au demonstrat că numai în măsura în care un partid revoluționar își propune să apare consecvent interesele maselor populare, ale întregii națiuni, în care se identifică cu interesele de libertate și independență ale întregului popor, își poate îndeplini misiunea sa istorică, se bucură de sprijinul poporului, poate fi sigur de victorie în lupta pentru eliberare socială și națională, poate fi sigur de victoria socialismului și comunismului“.

Începînd cu anul 1938, situația internațională a României a devenit tot mai complexă; aceasta se datora, în primul rînd, extinderii agresiunii statelor fasciste spre sud-estul european.

După anexarea Austriei de către cel de-al treilea Reich, în martie 1938, Nicolae Iorga atrăgea atenția asupra consecințelor grave ale Anschluss-ului pentru România. În mai 1938, marele savant și patriot clarvăzător publica articolul „Noua poartă către Orient a Austriei“, în care arăta: „Austria este un punct de plecare. Este (...) poarta spre Răsărit (...)“ .. „Eu îmi fac datoria cunoscătorului de trecut încă o dată: Ferește-te, popor al meu, căci mari primejdii ți se pregătesc“. În broșura „După Austria, Cehoslovacia“, publicată în 1938, Partidul Comunist Român avertiza asupra faptului că „nu numai la hotarele Cehoslovaciei se adună norii negri ai războiului. Soarta României și a tuturor țărilor de pe Valea

Dunării este strâns legată de soarta Cehoslovaciei“. Comuniștii români atrăgeau atenția asupra faptului că pasul agresiv întreprins de Germania împotriva Cehoslovaciei pune în primejdie pacea generală a Europei, soarta tuturor statelor europene, atât din răsăritul, cât și din centrul și vestul continentului, că „o victorie hitleristă asupra acestor țări (din bazinul dunărean — n.n.) va apropia ceasul primejdiei în răsărit, de Polonia, iar în apus, de Franța“²⁹.

Încălcînd dreptul poporului cehoslovac la independență și suveranitate națională, integritate teritorială și existență statală la 29 septembrie 1938, șefii guvernelor Germaniei naziste, Italiei fasciste, Angliei și Franței semnează cunoscutul acord de la Munchen prin care se lasă mină liberă Germaniei naziste și Ungariei horthyste să dezmembreze Cehoslovacia. Prin aceasta se inaugurează politica de cesiuni teritoriale în centrul, estul și sud-estul Europei în favoarea țărilor revizioniste, ignorîndu-se prevederile tratatelor de pace de după primul război mondial, stabilite pe principiul naționalităților și în baza hotărîrii de autodeterminare a popoarelor. În asemenea împrejurări, cercurile conducătoare horthyste au considerat că a sosit momentul propice pentru realizarea revendicărilor lor teritoriale pe seama Cehoslovaciei³⁰. La 2 noiembrie 1938 s-a pronunțat primul „arbitraj“ fascist de la Viena, prin care Ungaria horthystă a anexat o parte din Cehoslovacia. Acest dictat a fost împlinit cu dezaprobare și indignare de opinia publică românească. Atitudinea aceasta a Ungariei — se arăta într-un document intitulat „Primejdia revizionismului și anexionismului maghiar“ — nu trebuie să ne lase indiferenți. De orice sprijin s-ar bucura sau ar crede guvernul din Budapesta că s-ar putea bucura politica lui de expansiune teritorială, noi trebuie să fim atenți și gata să răspundem cu toată hotărîrea la orice acțiune prin care s-ar încerca punerea în discuție a frontierelor noastre“. În fața primejdiei revizionismului horthyst, se arăta în documentul menționat, „guvernul român se poate sprijini în atitudinea lui hotărîită pe întreaga opinie publică românească, de la un capăt la altul al țării, care nu cere decît libertatea de a-și putea manifesta sentimentele naționale și de a putea opune acțiunii revizioniste digul de granit al voinței ei unitare“³¹.

În martie 1939, expansiunea Germaniei naziste spre centrul și sud-estul european a fost marcată de o nouă acțiune agresivă — cucerirea și dezmembrarea Cehoslovaciei — acțiune în care cel de-al treilea Reich a fost secondat de Ungaria horthystă. La 12 martie 1939, guvernul german a comunicat ambasadorului Ungariei la Berlin, Sztójayi, că „Ungaria are un termen de 24 de ore pentru a rezolva problema rutenă“³². La 14

²⁹ Arhiva I.S.I.S.P., cota Ab, XXIII—5, inv. 1007, p. 7.

³⁰ Vezi Arhiva M. I., fond documentar, dosar nr. 546, vol. 165, studiul „Acțiunea teroristă ungară în Cehoslovacia — 22 noiembrie 1938“, p. 3—16.

³¹ Ibidem, dosar, nr. 546, vol. 54, p. 39—40.

³² N. C. Mc Cartney, *A history of Hungary 1929—1945*, New York, 1936, p. 336.

martie 1939 s-a decretat mobilizarea generală în Ungaria şi, în aceeaşi zi, primele unităţi horthyste au trecut frontiera cehoslovacă la Mukáčevo. În zorii zilei de 15 martie 1939, trupele germane au început agresiunea în Boemia şi Moravia, iar la 9 dimineata, primele unităţi motorizate naziste au intrat în oraşul Praga. În ziua de 17 martie 1939, Ungaria horthystă a terminat contopirea întregului teritoriu al Ucrainiei subcarpatice.

Stimulate de acţiunile militare horthyste împotriva Cehoslovaciei, elementele revanşarde ungare şi-au amplificat activitatea ostilă contra statului român. La 12 martie 1939, ziarul fascist din Budapesta „Nemzet Szava” publica un articol cu titlul „Vrem drum spre fraţii noştri secui”, ceea ce însemna revendicarea unei părţi însemnate din trupul Transilvaniei. Unele elemente şovine maghiare nu se mulţumeau însă numai cu atât şi nu se sfiau să-şi manifeste dorinţa de a stabili graniţa Ungariei... „de-a lungul arcului carpatic”³³. La frontiera de nord-vest a României au fost concentrate trupe horthyste şi hitleriste în vederea ocupării prin forţă militară a Transilvaniei.

Guvernul român prezidat de Armand Călinescu a întreprins o seamă de acţiuni de apărare a graniţelor de vest ale ţării, precum şi pentru avertizarea opiniei publice asupra situaţiei grave în faţa căreia se găsea România ca urmare a tendinţelor expansioniste ale Germaniei naziste şi Ungariei horthyste. Obiectivul principal şi imediat al Germaniei era România. În realizarea acestui obiectiv strategic, Germania se bizuia, în afara potenţialului său militar, pe Ungaria horthystă, luînd în calcul faptul că aceasta îşi putea realiza revendicările teritoriale faţă de România numai cu sprijinul nemijlocit al celui de-al treilea Reich.

După dezlănţuirea, de către Germania hitleristă, a războiului împotriva Poloniei, la 1 septembrie 1939, şi declanşarea celui de-al doilea război mondial, guvernul horthyst şi-a intensificat acţiunile pentru pregătirea şi declanşarea, cu ajutorul Germaniei naziste, a unui atac împotriva României pentru cotopirea Transilvaniei. În acest sens, Marele Stat Major german a cerut guvernului horthyst mobilizarea a 250 000 de soldaţi la graniţa cu România³⁴.

Pentru a contracara acţiunile agresive horthyste, guvernul român a propus guvernului ungar, la sfîrşitul lunii august 1939, semnarea unui pact de neagresiune între cele două ţări; conducătorii horthyşti au comunicat încă că un asemenea act nu este oportun şi au cerut semnarea unui tratat de „apărare” a minorităţii maghiare, ceea ce însemna un amestec în treburile interne ale României.

Pe măsură ce agresiunea fascistă se extindea asupra unor noi popoare, Germania hitleristă intervine din ce în ce mai activ în favoarea

³³ Vezi Arhiva M. I., fond documentar, dosar nr. 340, vol. 54, p. 228—235.

³⁴ Vezi J. Raychman, *Politika zagraniczna Wegier w prezidium drugiej wojny setatowej*, în *Najnowsze dzieje Polski* (materiały i studia z okazu 1914—1939), Warszawa, 1965, p. 272.

pretențiilor teritoriale ale Ungariei horthyste, în funcție de interesele politice, strategice și militare ale celui de-al treilea Reich.

Presiunile guvernului nazist și actele militare agresive ale Ungariei horthyste împotriva României au îngrijorat profund opinia publică românească și au trezit puternice sentimente patriotice în rândurile maseilor muncitoare pentru apărarea intereselor supreme ale țării. Tocmai în această perioadă — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — „partidul nostru și-a intensificat activitatea împotriva fascismului și războiului, împotriva alianței cu Germania hitleristă. Un rol deosebit l-au avut în această privință sindicatele, breslele de atunci, folosirea formelor legale de activitate, care au făcut ca anii 1938—1939 să fie ani de puternice greve și mișcări ale oamenilor muncii, culminând cu marea demonstrație de la 1 Mai 1939 împotriva fascismului și războiului, pentru apărarea libertăților democratice, a independenței și integrității țării”³⁵.

Numeroși oameni ai muncii aparținând naționalităților conlocuitoare din țara noastră au participat activ la lupta generală a întregului popor român pentru democrație și progres, la mișcarea antifascistă și antirevizionistă. Reprezentanți ai populației maghiare din Cluj, Brașov, Oradea, București și din alte centre ale țării au adresat, în primăvara anului 1939, primul ministru al guvernului român, Armand Călinescu, memorii de solidarizare cu interesele națiunii române. Într-un astfel de memoriu, înălțat de un grup de muncitori, agricultori și intelectuali maghiari din Cluj, aceștia se declarau solidari cu guvernul și întregul popor român în lupta pentru „apărarea independenței și integrității țării față de orice agresiune din afară”. Semnatarii memoriului considerau că, în acele momente, „apărarea hotarelor României pe baza fraternității poporului român și maghiar din țară, pe baza principiilor de libertate, e egalității în drepturi”, era singura cale de urmat. Semnatarii se angajau să lupte împotriva „acelora care încearcă prin șovinismul străin de interesele noastre să otrăvească sufletele maghiarimii din Ardeal, cu scopul de a slăbi rezistența țării. Convingerea noastră fermă — se arată în finalul memoriului — este că față de pericolul comun, maghiarimea din țară trebuie să-și spuie cuvântul răspicat, clar și fără șovinism, în interesul solidarității comune”³⁶.

Dezlănțuirea celei de-al doilea război mondial, concesiile și cedarea în fața Germaniei hitleriste, lipsa de fermitate și unitate a statelor europene și a altor state în fața politicii agresive a imperialismului german, schimbarea raportului de forțe pe plan european în favoarea țărilor agresoare, adeptele ale politicii de revizuire și cotochiri teritoriale, dezmembrarea frontului țărilor și forțelor ce militau pentru menținerea păcii și securității mondiale au contribuit la izolarea României în viața politică internațională, au favorizat aducerea la oîrma țării a unui regim de dictatură militarofascistă. La 26 iunie 1940, în urma unor note ultimative ale guvernului sovietic, guvernul român a fost nevoit să cedeze

³⁵ N. Ceaușescu, *op. cit.*, 22, București, 1982, p. 15—16.

³⁶ Arhiva M. I., fond documentar, dosar, nr. 546, vol. 69, p. 357—358.

ducător politic s-au afirmat cu deosebită putere în aceste două decenii, opera teoretică, activitatea politică dinamică a secretarului general al partidului constituind cheazăia sigură a viitorului luminos al patriei, a edificării cu succes a socialismului și comunismului pe pământul României.

Consecvența și fermitatea cu care tovarășul Nicolae Ceaușescu promovează interesele poporului român, ale României socialiste, ale cauzei progresului, socialismului, păcii și înțelegerii între popoare, profunda cunoaștere a evenimentelor, relațiilor și fenomenelor internaționale, vastul dialog cu conducătorii de stat și de guvern de pe toate continentele, cu șefii de partid, cu reprezentanți ai celor mai diferite forțe politice, forța de analiză a secretarului general al partidului și capacitatea sa de a formula pe baze științifice, concluziile și opțiunile cele mai adecvate în vederea acțiunii practice — toate acestea au asigurat politici externe a României socialiste o largă putere de înruiire, o creștere fără precedent a prestigiului și stimei de care se bucură astăzi țara noastră în lume. Pe bună dreptate, spre mândria întregului nostru partid, a întregului nostru popor, tovarășul Nicolae Ceaușescu este considerat una dintre cele mai proeminente personalități, unul dintre marii conducători politici ai epocii contemporane.

MIRCEA MUȘAT